O BIOSPELEOLOŠKIM ISTRAŽIVANJIMA DR KARLA ABSOLONA U NAŠOJ ZEMLJI

Dr Sonja Mikšić
Zemaljski muzej Sarajevo

Proučavanje živog svijeta pećina Balkanskog poluostrva započelo je u stvari pronalaskom prvog slijepog insekta. Petnaestog septembra 1813. godine vodič u Postojinskoj pećini — Luka Čeč zapazio je jednog tvrdokrilca, koji je bio stanovnik podzemlja i predao ga grofu Franzu Hochenwartu, a ovaj ga je poklonio poznatom stručnjaku — bečkom entomologu Ferdinandu Schmidtu. Insekat je uskoro (1832. g.) ušao u nauku kao nova vrsta pod latinskim imenom Leptodirus hochenwarti Schmidt, dok mu je domaće ime (na slovenačkom) ostalo do danas — »drobnovratnik«.

Od toga doba počinje se sve više javljati interes za životinjski svijet pećina na Balkanu, koje su još bile potpuno neispitane. Prikupljanje materijala od strane sakupljača raznih profila postalo je ne samo primamljivo zbog novih i za nauku još nepoznatih oblika, već i zbog materijalne koristi. Kao i u svakom poduhvatu lični interesi su se sukobljavali sa naučnim propozicijama, pa je istorija biospeleoloških istraživanja Balkanskog poluostrva, a time i naše zemlje, puna takvih primjera. Zato je od posebnog interesa istaći imena i značaj onih ljudi koji su svojim životnim djelima doprinijeli istinskom unapređenju naše biospeleologije i otkrili bezbroj karakteristika živoga svijeta naših pećina. Među takve spada i dr Karl Absolon iz Brna u Čehoslovačkoj.

Obilježavajući stogodišnjicu rođenja (16. VI 1877—1977) ovog naučnika naš poznati speleontmolog Egon Pretner iz Postojne publikovao je u Glasniku Zemaljskog muzeja u Sarajevu (1976, XV: 243—253) prilog poznavanju istorijata biospeleoloških istraživanja u Bosni i Hercegovini, u kome daje kratki pregled proučavanja entomofaune pećina naše republike i ističe zasluge dr K. Absolona na tome polju. Iz ovog rada, koji je štampan na njemačkom jeziku, a na osnovu podataka i nedovršenih rukopisa naučnih radova koje je E. Pretner dobio od supruge preminulog Absolona može se mnogo saznati o njegovoj naučnoj djelatnosti, pa ćemo u kratkim crtama iznijeti značaj ovog istraživača za našu biospeleologiju.

Pod kraj prošlog i početkom ovoga vijeka K. Absolon se počeo baviti proučavanjem pećinske faune jedne grupe veoma sitnih insekata (Collembola), istražujući njihove oblike u pećinama tadašnje Austro-ugarske i Francuske. Postepeno je prešao na sistematsko istraživanje

pećina naših krajeva, pri čemu je posvetio pažnju prikupljanju ne samo insekata, već i svih ostalih organizama, koje bi zatekao u svakoj od njih. Tako je prikupio ogroman materijal paukova, mokrica, stonoga, puževa, račića i riba. U svojoj naučnoj obradi posvetio se tvrdokrilcima (Coleoptera), dok je sve ostale nađene primjerke slao odgovarajućim stručnjacima — specijalistima na obradu. Time je stvorio mogućnost detaljnijeg i obuhvatnijeg upoznavanja naše pećinske faune.

Absolon je poduzeo devet dužih terenskih istraživanja u našoj zemlji, i to: 1908 (dvije ekskurzije), 1912, 1913, 1914, 1917, 1918, 1920 i 1922., obišavši pri tome i veliki broj pećina u Bosni i Hercegovini. Tako je prikupio bogati materijal na području: doline rijeke Prače kod Sarajeva, na planinama Bjelašnici, Visočici, Treskavici, Lebršniku, Bjelašnici (u Popovom polju), Radoši, Zabi, Trti i Vranu, kao i u nekim kraškim poljima: Nevesinjskom, Gatačkom i Popovom.

Svaki nađeni primjerak bio je snabdjeven etiketom sa brojem koji je označavao tačno nalazište, što je za naučnu obradu neobično važno. U ono vrijeme mnogi sakupljači su, zbog vlastitih interesa, namjerno davali lažne podatke, kako bi zadržali u tajnosti nalazište za sebe, a time su nanosili ogromnu štetu u proučavanju faune takvih područja. Greške nekih od njih nemoguće je još i danas ispraviti, pa su praktički takvi podaci iz literature neupotrebljivi. U toliko je dakle značaj materijala koji je Absolon prikupio veći. Njegova zbirka, koju je nazvao »Biospeleologica Balcanica« imala je i tri kataloga veoma precizno i uredno sastavljena. Glavni katalog nosio je brojeve od 1 do 1815. Svaki broj sadržao je detaljan opis lokaliteta, popis materijala, fotografiju, planove i druge biološke primjedbe, kao i broj prikupljenih jedinki i popis vrsta, koje je unosio u katalog čim bi poslati materijal bio određen od strane stručnjaka.

Drugi katalog sadržao je naučni, sistematski popis svih nađenih životinjskih grupa, odnosno njihove familije, rodove i vrste, a treći je predstavljao popis svih geografski označenih istraženih lokaliteta.

Treba naglasiti da je Absolon pojedine pećine posjećivao u više navrata. Tako je na primjer samo Vjetrenicu posjetio 27 puta. Poseban interes pokazao je za istraživanje područja Orjena te je o njemu pripremao opsežnu studiju. Nažalost taj rad nije završio.

U toku drugog svjetskog rata zbirka Absolona je velikim dijelom stradala za vrijeme jednog bombardovanja. To je bio ogroman i nenadoknadiv gubitak. Srećom ipak u njegovom stanu tada nije bila cjelokupna zbirka. Jedan njen dio nalazio se u podrumu kuće, a pojedine grupe životinja bile su na obradi kod stručnjaka u zemlji i inostranstvu. Druga srećna okolnost bila je još i ta što je veći dio primjeraka iz propale zbirke bio obrađen, pa su se sačuvali opisi, slike, crteži i fotografije novoopisanih oblika.

Naučni opus K. Absolona obuhvata oko stotinu radova, a njegova istraživanja zahvatila su ne samo Bosnu i Hercegovinu, već i Istru, Dalmaciju i Crnu Goru. U cijelom nizu radova o opštim osobinama kraškog područja, a specijalno pećina i terena oko njih (1932—1942) on je dao temelj za sva kasnija biospeleološka proučavanja. Time je zauzeo ne samo vodeće mjesto u nauci, već je ukazao i put i generacijama koje su ga slijedile u našoj zemlji i inostranstvu.